

Florian-Rareș TILEAGĂ

Jurnal (de) critic

Întotdeauna când scriu despre lucruri care m-au dat gata, cad în tot felul de emoții, de mi se întunecă mintea. Încep ca poeții și termin ca apostolii. În fine, mi se întâmplă și acum, așa că judecați dumneavoastră câtă luciditate e în articolul acesta. Trebuie să vă previn că urmează un jurnal plin de cuvinte mari.

Exaltarea mi se trage, de fapt, de la spanioli, de la suflul lor pasional, care face ca până și o lecție de mate să pară câștig la loto. Spun asta, fiindcă am fost acolo, în Spania, adică la **Santiago de Compostela**, în regiunea Galiciei, unde m-am trezit participând, între 23–27 octombrie 2007, la „**Seminarul tinerilor critici de teatru profesioniști**”. Sigur, fusesem invitat de AICT (Asociația Internațională a Criticilor de Teatru), prin bunăvoința Ministerului Culturii și Cultelor de la noi, care plătise aproape totul în cazul meu. Dar nu-mi prea venea să cred că mă aflam acolo să reprezint critica tânără din România.

Cel puțin așa a dat de înțeles tipul de selecție a participanților la seminar: câte unul (chiar doi) din nouă țări membre AICT, anume Belgia (Celia Ledoux), Bulgaria (Kremena Dimitrova, Elitsa Mateeva), Canada (Katherine Fournier), Cehia (Jan Petružela), Portugalia (Constanța Carvalho Homem), România (Florian-Rareș Tileagă), Slovacia (Daria Feherova), Suedia (Anna Håkansson, Johan Hilton) și Ungaria (Borbála Sebök, Gálné Papp Tímea). În total, am fost doisprezece critici, cu vârste între 21 și 33 de ani, plus cei doi moderatori ai acestor întâlniri de lucru, anume Paulo Eduardo Carvalho (membru în conducerea Asociației Portugheze și asistent al Margaretei Sörenson, director de organizare a seminariilor AICT pentru criticii tineri) și Mark Brown (critic de teatru scoțian, redactor al cotidianului *Daily Telegraph* și al publicației scoțiene centrale *Sunday Herald*). Fiind găzduit de festivalul de teatru galician din Santiago, numit „Feira Galega das Artes Escénicas”, seminarul a fost organizat de AICT, în colaborare cu „Instituto Galego das Artes Escénicas e Musicals”, „Asociația Spaniolă a Regizorilor de Teatru” și „Escola Superior de Arte Dramática de Galicia” din Vigo, condusă de teatrologul Manuel Vietes, prezent și el la finalul Seminarului.

Toată armata asta de asociații, institute și personalități s-au trudit ca seminarul să meargă strună. Și a mers. În primul rând, în fiecare zi a seminarului doi sau trei participanți aveau la dispoziție câte douăzeci de minute, în care erau invitați să prezinte un fel de raport despre starea teatrului din țările lor. Unele statistice, altele polemice, prezentările au dat din plin acel aer de diversitate identitară, așa cum se cuvine oricărei întâlniri culturale. Așa am aflat, între altele, de tradiția puternică de teatru de păpuși din Bulgaria, de fuziunea de ritual și coduri europene din teatrul canadian, de experimentalismul general și de cele optsprezece reviste de teatru (!) din Belgia, de teatrul tip gherilă din sistemul închistat al culturii portugheze, sau de spumosul conflict între generațiile de critici din Suedia. În ce mă privește, mi-am adus contribuția de „mesager” al teatrului românesc, prezentând un eseu în care i-am promovat imaginea actuală (fără franjuri și ciucurei, ci așa cum e ea, cum o știm cu toții).

Cursanți ai Seminarului de critică de la Santiago de Compostela

În al doilea rând, fiecare dintre cele cinci zile ale seminarului nostru a constat în discuții despre spectacolele zilei anterioare, incluse în festivalul de teatru din aceeași perioadă. Dar, cum programul festivalului era atât de încărcat – douăzeci și nouă de spectacole în total, deci cam cinci pe zi –, am fost nevoiți să alegem doar două spectacole pe zi, pe care să le analizăm ulterior. Cum era de așteptat, le-am ales pe cele mai puțin textocentrice, putând astfel trece de bariera lingvistică.

Așadar, ne-am dus la Festivalul de teatru galician. Dar am dat peste o sărbătoare cât se poate de neinteresantă și am spus-o toți, într-un fel sau altul. Adică aproape toate cele nouă spectacole, câte am văzut noi în cinci zile, au fost la pământ, ca s-o spun pe șleau. Și chiar nu cred că am fost așa ghinionști încât să fi ales să vedem doar acele spectacole care nu meritau văzute. Eu, însă, am încercat să mă conving că nu-i totuși așa, ducându-mă (împreună cu alți colegi) și la alte spectacole, unele din afara festivalului. Nicio șansă! Teatrul galician, așa cum ni s-a prezentat nouă, a fost de o mediocritate atât de „la vedere” și, culmea, atât de sigură pe sine în închipuita ei valoare, încât micile excepții parcă nici n-au contat. Le și pomenesc: *Truenos & misterios* (Matarile Teatro), *Margar no pazo do tempo* (Sarabela Teatro) și *Kamikaze* (PistaCatro). Au fost singurele în care găseam ritm, contrapunct, surpriză, dinamică, texte bine scrise, actorie profesionistă, subtilitate scenografică, deci singurele despre care vorbeam toți, în același timp, la seminar. Că doar e și entuziasmul un semn de reușită a spectacolului.

Restul n-au fost decât tentative scenice, pline ochi de ambiții. Ambiții de contemporaneizare a limbajului scenic prin abuz de coregrafie nedefinită, confuză

stilistic, compusă de dragul colajului postmodernist, dar prost înțeles, scăpat de sub control (30.000, produs de Pisando Ovos).

Am văzut, apoi, ambiții de creare a unor spectacole fără niciun fel de viziune (4:48 *Psychosis*, produs de Nut Teatro), tocmai pentru că încercau să semene, prin decor și actorie, cu cine știe ce spectacole de senzație din teatrul spaniol.

Am văzut producții diforme, în care decorul era un amestec arbitrar de semne culturale (*O burgués fidalgo*, produs de Teatro do Morcego), aduse pe scenă în speranța că dau bine și că par artă complexă. Nu tu motivație, nu tu predicăție, de parcă tot ce contează în teatru e gălăgia scenică ce atrage atenția, cu orice preț. Cu prețul publicului, care e de multe ori mai conștient de clișee decât regizorul.

Au fost spectacole (*Corpos disidentes*, produs de Nut Teatro) unde era clar impulsul regizorului (impuls pe care amatorii îl au, de obicei) de a crea mister, profunzime, simboluri pe scenă, fără un scenariu precis. De aceea, mișcările scenice, rostirea replicilor și muzica alunecau într-un fel de *slow-motion*, de religiozitate păstoasă. Trist, pentru că aceste intenții regizorale i-au constrâns pe actori (unii dintre ei chiar profesioniști...) să joace fără determinare.

Am văzut și producții „pentru copii”, cu marionete, păpuși și actori. Dar copiii căscau, vorbeau, simțindu-se bine când nu trebuiau să descifreze (cu mintea lor ingenuă) anarhia de ambiții regizorale de pe scenă. Și care, apropo, nu se adresau copiilor. Ei bine, au fost spectacole (*Cloun Creolus Dei*, produs de Grupo de Teatro do Centro Cultural Português – Instituto Camões Mindelo și *Sen título 4x8x6*, produs de Os Monicreques de Kukus) care au denotat cele două grave prejudecăți: 1) teatrul pentru copii trebuie să fie educativ și 2) teatrul pentru copii nu trebuie să fie de cea mai bună calitate. Observația îi aparține participantului ceh.

În sfârșit, m-am convins nu doar că spectacolele fuseseră create, cumva de-a valma, ci și că majoritatea spectatorilor din Vest sunt înnebuniți după lucruri care îi surprind vizual, dar pe care nu le pricep. Asta am dedus din încântarea lor (atunci când nu era enervare), încât pot spune că am văzut și eu cum arată un public excentric, care vine la teatru, așa, de dragul șocului.

Întrebat despre toate acestea, Manuel Vietes, decanul Școlii de Teatru din Vigo, a răspuns fără ocolișuri: da, teatrul din Galicia e în mare parte dezastruos, de vină fiind lipsa unei educații specializate a artiștilor. De aceea, „critica în Galicia e sinucidere”, cum însuși a declarat. A mai adăugat că Festivalul nu a avut un juriu profesionist care să facă o selecție pe criterii, companiile invitate fiind încurajate, astfel, să producă în continuare la fel de prost. Vietes a încheiat, asigurându-ne că Școala de Teatru din Vigo, al cărei decan este, va pregăti generații care vor schimba această situație prin programul de învățământ, prin profesorii de renume invitați din Anglia și SUA. Și l-am crezut pe cuvânt pentru luciditatea cu care a recunoscut, ca teatrolog, toate aceste probleme.

Pe lângă asta, decanul ne-a invitat să scriem toți pentru revista de teatru din Vigo, așa încât festivalul să aibă parte de un jurnal critic ținut de participanții Seminarului. Frumos.

La cât de slabe erau producțiile din festival, dicuțiile despre ele, de la seminar, erau un deliciu. Sau tocmai fiindcă văzuserăm atâtea „chifle” aveam cu toții chef de vorbă. Dar era un chef cât de sănătos vi-l puteți închipui, care aducea cu sine totodată umor și răspundere în tot ce era argumentație critică. Ce mai, aveam cu toții „un chef profesionist” de lucru, într-o atmosferă de respect și răbdare, indiferent de vârstă, cum nu întâlnisem în nici un alt cerc de intelectuali din România. Chiar regret să spun asta! N-am întâlnit niciun fel de fițe autoritariste, de genul „ce știi

tu, tâncule, ce-i viața și critica, habar n-ai cât c...t o să mănânci în viață etc.", dincolo de care sunt întotdeauna frustrările de statut profesional, nemulțumirile mocnite, otrăvurile declarațiilor cinice, de fațadă, dușmăniile de dragul senzației sau mai știu eu ce aberații psihopatologice am văzut eu de atâtea ori între colegii din critica românească. Mă rog. Ideea e că seminarul a fost o onoare, împărțită tuturor egal de cei doi moderatori, anume Paulo și Mark, care au știut să ne asculte și să se lase ascultați, cu multă maturitate critică.

Un lucru bun în privința festivalului a fost că acesta era destul de divers, obligându-ne să fim flexibili, să schimbăm perspectivele. Și, de obicei, perspectiva era una dominant sociologică, bazată pe tema spectacolului, după care abordam un tratament estetic al acestuia. Discuțiile („masă rotundă”) ne angajau pe toți, pentru că zilnic porneam de la câte un spectacol, încercând să-i găsim slăbiciunile și reușitele. Apoi discuția se lărgea, ajungându-se ca în fiecare zi să alcătuim inventare de greșeli comise, în general, în construcția spectacolelor. Fiecare discuție încerca să fie cât mai constructivă, fiind începută în ideea de a explica diversele interogații sau provocări, lansate de spectacol. N-au lipsit deloc nici discuțiile în contradictoriu, dar erau purtate cu atâta preocupare pentru găsirea unei concluzii, că polemica nu mai conta chiar atât.

M-am apropiat de colegi nu numai prin respectul de care tot vorbeam, dar și prin limbajul comun. Și nu mă refer la engleză, ci la cuvântul critic, care a fost într-un fel celebrat în timpul seminarului. Ne trezeam vorbind aceeași limbă profesională și tuturor ne plăceau (uneori cam mult...) expresiile plastice, exacte, frumoase. Poate vă sună a beteușug, dar măcar e unul nobil...

Mă opresc aici, dar e musai s-o spun: e cam nedrept că doar eu, dintre colegii mei români, m-am putut bucura de Seminar și, mai ales, de orașul Santiago, bijuterie de arhitectură romanică. Știu că sunt atâția tineri critici, sigur mai merituoși decât subsemnatul, care stau la „coadă” de multă vreme pentru așa ceva. Chiar ar fi fost bine ca *toți* să vedem cum e „dincolo”, unde mesele rotunde nu-s doar la propriu...

Naționalul bucureștean la Budapesta

Teatrul Național din București a susținut două reprezentații cu spectacolul ***Inimă de câine*** după Mihail Bulgakov, în zilele de 3 și 4 noiembrie 2007, pe scena prestigiosului Teatru *Katona Jozsef* din Budapesta. Turneul a fost încununat de succes, în ambele seri sala de 380 de locuri fiind plină până la refuz.

În sală s-au aflat, alături de personalități ale vieții culturale și artistice ungare, reprezentanți ai Institutului Cultural Român din Budapesta, cât și ai Ambasadei noastre în capitala Ungariei. Reacțiile publicului au fost neașteptat de vii, atât la text, supratitrat anume pentru acest turneu, cât și la transpunerea scenică.

Spectacolul pus în scenă de regizorul Yuriy Kordonskiy, cu scenografia Ștefaniei Cenean, a fost apreciat ca o realizare artistică rafinată, care alătură grotescul cu drama, într-o montare deosebită și cu o interpretare pe măsură. Au fost răsplățiți cu aplauze entuziaste actorii: Victor Rebengiuc, Mircea Rusu, Marius Manole, Florina Cercel, Cecilia Bârbora, Tania Popa, Șerban Ionescu, Gavril Pătru, Alexandru Bindea, Monica Florescu, Afrodita Androne, Dragoș Ionescu, Răzvan Popa.